

Dr. Varga Norbert - Dr. Pétervári Máté

A magyar igazságszolgáltatás története

A fejlesztés az Igazságügyi Minisztérium a jogászképzés
színvonalának emelését célzó szakmai programja keretében
biztosított támogatással valósult meg (2022)

Jelen tananyag az EFOP-3.4.3-16-2016-00014 számú projekt keretében kifejlesztett Homoki-
Nagy Mária - Varga Norbert: A magyar alkotmánytörténet (2020.; [https://eta.bibl.u-
szeged.hu/4938/](https://eta.bibl.u-szeged.hu/4938/)) című tananyagok, illetve annak egyes részeinek felhasználásával készült.

A KURZUS ALAPADATAI

A tárgy jellege	kollokviummal záródó előadás
Tárgyfelelős tanszék	SZTE Állam- és Jogtudományi Kar Magyar Jогtörténeti Tanszék
Oktatók	Dr. Varga Norbert egyetemi docens Dr. Pétervári Máté adjunktus
Elérhetőség	6721 Szeged, Bocskai u. 10-12. 2. emelet 43. és 66. szoba Tel/Fax: (62) 544-409; (62) 544-385 E-mail: vargan@juris.u-szeged.hu E-mail: petervari.mate@juris.u-szeged.hu
Tantárgyi kreditpontok	4

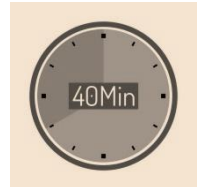
A TANANYAG ELSAJÁTÍTÁSÁHOZ JAVASOLT MÓDSZERTAN

1. Olvassa el a tantárgy alapadatait.
2. Ismerje meg a tantárgy követelményrendszerét.
3. Figyelmesen olvassa el az olvasóleckét.

Az olvasólecke feldolgozásához szükséges idő: kb. 35-40 perc

4. A tananyag elsajátításához segítséget nyújt az ajánlott irodalom.
5. Válaszoljon az önellenőrző kérdésekre.
6. Amennyiben további segítségre van szüksége a tananyag megértéséhez, akkor jelezze a tantárgy oktatójának.

A kuriális bíróságok az 1723. bírósági reformokat követően és a közhitelességi szervezet

Kuriális bíróságok az 1723. év bírósági reformokat követően

A Hunyadi Mátyás által kialakított bírósági szervezet változatlan formában működhetett volna a királyi Magyarországon is. A török hódoltság korában súlyos problémaként jelentkezett, hogy a Hétszemélyes Tábla és a Királyi Tábla nem ülésezett, miközben a vármegyei törvényszékekről fellebbezett ügyek döntésre vártak. A Királyi Táblán működő négy ítélmester a helyzetet úgy próbált segíteni, hogy egy-egy vármegye területén maguk kezdtek bíraskodni az adott vármegye tisztségviselőivel, mint bírótársakkal. Visszaélésre adott azonban okot, hogy az ítélmesterek a felperesnél szálltak meg. Ezen a helyzeten segített III. Károlynak az 1723-ban megvalósított bírósági reformja.

A bírósági szervezet élén a Királyi Kúria állt, amely ténylegesen két bíróságot foglalt magába.

III. Károly egykorú olajfestményen (Barta János: Újjáépítés modernizáció 1699-1795. Budapest, Kossuth Kiadó 2020. 28. p.)

Hétszemélyes Tábla

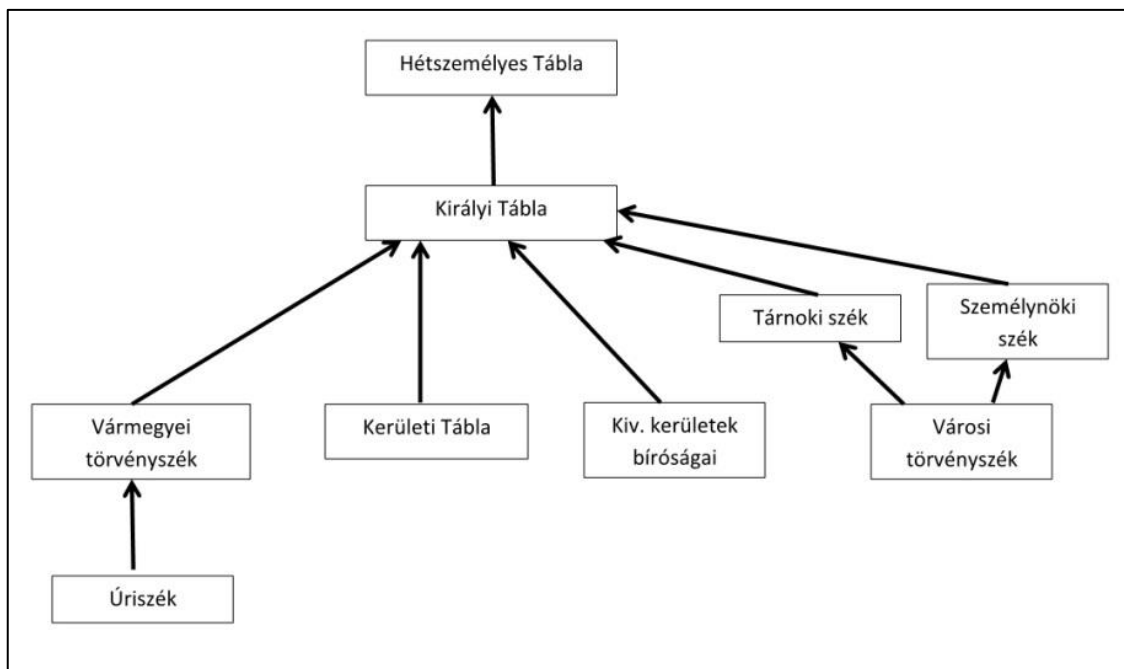
Elnöke, a nádor, másodelnöke az országbíró, harmadelnöke a tárnokmester volt, ezenkívül még egy világi és három egyházi főméltóság alkotta ezt a bírói testületet. Létszámát 1723-ban 15 főre emelték, ítélethozatalakor legalább 11 főnek jelen kellett lennie.

- időszaki bíróság volt, évente kétszer, a nagy octavakon – a tavaszi Szt. György és az őszi Szt. Mihály nap – ítélezett 40 napon át.
- Kizárólag fellebbviteli fórum volt.

Királyi Tábla

Elnöke a személynök, másodelnöke az alnádor, harmadelnöke az alországbíró volt. Tagjai világi és egyházi főurak és köznemesek. Számát a reform idején 25 főben állapították meg.

- állandó bíróság, vasár- és ünnepnap kivételével állandóan bíraskodott,
- vegyes folyamodású volt, azaz elsőfokon és fellebbviteli fórumként is eljár,
- elsőfokon járt el a hűtlenségi és a nagyobb hatalmaskodási ügyekben valamint a status – nemesi rendi jogállást érintő – perekben, és a juris – nemesi tulajdonjogot érintő – perekben.
- a 18. század végéig csak a nemesek fellebbezhettek ide,
- a 18. század végére alakult ki, hogy a polgárok mind magán- mind büntető perekben fellebbezési jogot kaptak,
- a jobbágyok csak a halálbüntetéssel fenyegetett bűncselekmények esetében élhettek fellebbezési joggal.

A magyar bírósági szervezet egyszerűsített vázlata az 1723. évi reformokat követően

Közhitelességi szervezet

1. Hiteleshelyek

A pannonhalmi konvent hiteleshelyi pecsétnyomója

A **hiteleshely** olyan egyházi testület, káptalan vagy konvent, amely közhitelű pecsétjével megerősített okleveléért testületileg, kollektíven vállal felelősséget.

A 13. századig a **poroszlók** (pristaldus), mint a bíró segédjei, a bíró megbízásából megidézte a peres feleket, szóbeli kérésre, jogügyletek megkötésénél is jelen lehetett és tanúsíthatta, hogy mi hangzott el. A poroszlók tevékenysége az írásbeliség elterjedésével háttérbe szorult.

Az *okirati bizonyítás* fontos szerephez jutott a peres eljárásokban. Az okiratnak, mint bizonyítóeszköznek

különösen akkor volt nagy jelentősége, ha lepecsételték.

A **pecsét** – az azon megjelenő ábra – lehetővé tette, hogy azok is elfogadják az okiratot bizonyítékként, akik egyébként nem tudtak olvasni.

III. Sándor pápa 1166-ban kiadott dekretálisához nyúlik vissza a pecséttel ellátott okiratnak a jelentősége. A pápa elrendelte, hogy az egyházi bíróságok csak olyan oklevelet fogadhatnak el közhitelűnek, amelyet vagy közjegyző állított ki, vagy a püspök, vagy a káptalan pecsétjével erősítették meg.

A magyar egyházi szervek használata révén a világi bíróságok, a királyi udvar is átveszi ezt a gyakorlatot, a szóbeliség háttérbe szorul, s elterjedt a pecséthasználát. **IV. Béla** nevéhez köthető a hiteleshelyek elterjesztése Magyarországon, azonban túl sok egyházi testület, egyházi személy, sőt világiak is kezdtek pecsétet használni. Ez pedig maga után vonta a pecsét hamisítását is. Ezzel a pecséttel ellátott oklevelek hitelessége vált kérdésessé.

Nagy Lajos előbb 1351-ben, majd 1353-ban elrendelte, hogy mindenki köteles a pecsétjét a királyi udvarba beszolgáltatni. A király csak a káptalanoknak és a nagyobb konventeknek adta meg azt a jogot, hogy pecsétjükkel ellátott oklevelet állítsanak ki, amelyet mind a világi mind az egyházi bíróságok közhitelűnek tekintettek.

A hiteles hely *területi illetékessége* az a vármegye, ahol maga a hiteles hely, egy káptalan vagy egy konvent működött. Négy hiteleshelynek országos illetékességet adott, azaz ez a négy az egész ország területére kiterjedő hatályú közhitelű oklevelet állíthatott ki. Országos illetékességgel bírt:

- a székesfehérvári székeskáptalan,
- a székesfehérvári johannita konvent,
- a budai társaskáptalan,
- a boszniai káptalan.

2. Közjegyzőség

Közhitelességi tevékenységet Európában a közjegyzők végeztek, Magyarországon azonban a rendi monarchia évszázadaiban ők háttérbe szorultak a hiteleshelyekkel szemben.

Ennek oka, hogy a közjegyzőket a pápa vagy a német-római császár nevezte ki, Magyarországon ezért a közjegyzők által kiállított okleveleket csak az egyházi bíróságok fogadták el közhitelűnek, a világi bíróságok nem.

A közjegyzők aláírásukkal hitelesítették a kiállított okleveleket.

ÖNELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK

1. Mely fórumokból állt össze a Királyi Kúria az 1723. évi bírósági reformokat követően?
2. Hogyan állt össze a Hétszemélyes Tábla és a Királyi Tábla elnöksége?
3. Milyen ügyekben járhatott el a Királyi Tábla elsőfokon?
4. Milyen időközönként ülésezett a Hétszemélyes Tábla?
5. Mely bírói fórumokról fellebbezhettek a Királyi Táblára?
6. Mit értünk közhitelességi szervezeten?
7. Mi a hiteleshely fogalma?
8. Melyek voltak az országos illetékességű hiteleshelyek?
9. Kik voltak a poroszlók?
10. Kik lehetettek a középkorban a közjegyzők?

FELHASZNÁLT IRODALOM

Mezey Barna: Magyar alkotmánytörténet. Budapest, Osiris, 2003. 182-200. pp.; 205-208. pp.

<https://www.szaktars.hu/osiris/view/mezey-barna-szerk-magyar-alkotmanytoritenet-osiris-tankonyvek-2003/>

Homoki-Nagy Mária – Varga Norbert: A magyar bírósági szervezet. In: Magyar alkotmánytörténet (online oktatási csomag), 2020.

<https://eta.bibl.u-szeged.hu/4938/>

AJÁNLOTT IRODALOM

BÓNIS György: A bírósági szervezet megújítása III. Károly korában (Systematica Commissio). Budapest, Sárkány Nyomda, 1935.

ECKHART Ferenc: Hiteles helyeink eredete és jelentősége. *Századok* XLVII. évf. (1913) 641-655. pp.

https://adt.arcanum.com/hu/view/Szazadok_1913/?pg=730&layout=s